

primitive society. W. C. ALSEMGEEST, De Bassinplastiek met matrasnaden en het gebruik van lichaamsvreemd materiaal. D. DOLMAN, Subsidies en gezondheidszorg, een feitelijk onderzoek naar financieringsstructuren. J. G. H. M. HERBEN, Het elektronisch tellen van bloedcellen. L. A. CAHN, Psychiatrische problemen van de oude dag. S. MONASCH, Breuken in het gebied van de lies, een klinisch onderzoek naar de betekenis van de door McVAY aangegeven methode van behandeling.

Groningen: A. P. BRINKHORST, Het stompe buiktrauma. J. M. SMIT, Enkele waarnemingen betreffende de calcium- en fosfaathuishouding bij het kind.

Leiden: R. J. DJAJADININGRAT, Onderzoekingen over de bijnierschorsfunctie tijdens en na een acute ernstige infectieziekte. P. G. M. SCHRAMA, Bedrijfsgeneeskunde en volksgezondheid. J. WEBER, Beenmergdosis ten gevolge van de röntgendiagnostiek. M. J. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK, De relatie van secretorstatus en bloedgroep tot infecties met streptococci groep A en hun niet-purulente complicaties.

Nijmegen: M. J. HORIKX, Het syndroom van de obstructie van de vena cava superior.

Utrecht: C. A. HONIG, Over pharyngoplastiek. M. VAN ZOEREN, Onderzoekingen over de calcium- en fosfosfaatstofwisseling bij de ziekte van Besnier-Boeck en bij urolithiasis. L. KOENS, Aplasia en atresia vaginae.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor, de stukken te bekorten)

HYPERTENSIE-ENCEFALOPATHIE DOOR ANOVLAR

De volgende ziektegeschiedenis is naar onze mening suggestief voor samenhang tussen het anti-conceptioneel middel Anovlar en de waargenomen ernstige vorm van hypertensie-encefalopathie:

In 1956 werd bij een vrouw te Zutphen een bloeddruk gemeten van 210-130 mm kwik; er was eiwit in de urine, de ureum-kларing volgens Van Slijke bedroeg 68 pct bij een ureumgehalte van het serum van 38 mg/100 ml. Uit de urine werd *Escherichia coli* gekweekt. Indertijd werd de mogelijkheid van een chronische pyelonephritis overwogen. De patiënte kreeg zoutloos dieet.

In 1957 was de fundus oculi normaal. In 1958 bedroeg de ureum-kларing 36,5 pct, de bloeddruk 185-110 mm. De diagnose werd definitief gesteld op chronische pyelonephritis.

De patiënte verhuisde toen naar Deventer, waar zij op de interne afdeling van collega VAN NOORD verder werd onderzocht. Aortografie bracht geen afwijkingen aan het licht. Het nefogram was normaal. De arteriae renales waren niet vernauwd. De diagnose chronische pyelonephritis werd gehandhaafd.

In 1963 kwam de patiënte opnieuw naar Zutphen. Zij was toen gravida, met een sinds het begin van de graviditeit toenemende hypertensie, die opnemings noodzakelijk maakte. Deze bloeddruk reageerde goed op klinische bedrust en zoutloos dieet. De bevalling kwam op gang door een solutio placentae met ernstige bloeding. Bij de geboorte leefde het kind nog. De 24-uurswaarde volgens Van Slijke bedroeg 51,8 pct, de kreatinine-kларing 51 ml; bij de urine-kweek groeide enkele kolonies van verschillende soorten bacteriën, die niet nader werden getypeerd. Het intraveneus pyelogram gaf belangrijke stoornissen te zien. Er was rechts een opmerkelijk kleine nier, met zeer smalle schors en wat verwijde bovenste calices. De linker nier leek nog normaal. Achteraf bleek dat ook in 1957 een intraveneus pyelogram was ge-

maakt, waarbij gevonden werd dat de rechter nier kleiner was. De schors leek sindsdien nog smaller te zijn geworden. Bij de concentratieproef werd een soortelijk gewicht van 1020 bereikt. De methyleenblauw-uitscheiding van de rechter nier was vertraagd (8 min.).

28 december 1963 werd patiënte opgenomen met een ernstige vorm van hypertensie-encefalopathie. Bij haar binnenkomst bedroeg de bloeddruk 290-195 mm. De vrouw had krampen gehad in armen en benen en was buiten kennis geweest. Ook de visus was tijdelijk ernstig gestoord. Bij fundus-onderzoek (collega COPPER) werden ernstige oogafwijkingen gevonden (Keith-Wagener, graad IV). Met behulp van reserpine parenteraal, zoutloos dieet, bedrust, Aldomet en Navidrex is de toestand inmiddels belangrijk verbeterd.

Achteraf bleek dat patiënte na overleg tussen huisarts (collega MACRANDER) en gynaecoloog (collega STAPEL) reeds gedurende zes maanden Anovlar gebruikte (telkens na de menses gedurende 20 dagen 1 tablet) ter voorkoming van een nieuwe zwangerschap. Dit was gebeurd wegens de ernst van de renale hypertensie. De kans dat deze hypertensiecrisis haar aanleiding heeft gevonden in de Anovlar-therapie, lijkt mij niet gering.

Reeds in het begin van de laatste zwangerschap ontstond een moeilijk te bedwingen neiging tot hypertensie, zodat een zeer lange bedrust-periode noodzakelijk bleek. Mijn vermoedens werden gesteund door enkele mededelingen op het symposium van de Nederlandsche Gynaecologen Vereeniging op 25 januari 1964 te Amsterdam, handelende over ovulatieremmers.

Prof. Dr. L. A. M. STOLTE en Dr. L. I. SWAAB — die ieder op onderscheiden indicatie deze ovulatieremmers hanteerden — deelden hier mede, dat bij enkele patiënten hypertensie werd waargenomen. Gewichtsvermeerdering was vaker voorgekomen. Laatstgenoemde meende, dat het — cyclisch — gebruik van ovulatieremmers regelmatige bloeddrukcontrole nodig maakt.

Het mechanisme van een eventuele relatie tussen Anovlar en hypertensie kon bij onze patiënte niet nader worden onderzocht. De verstoring van het hormon-evenwicht door Anovlar gelijkt op de wijze waarop bij graviditeit ovulatiëremming tot stand wordt gebracht. Ook kan het water- en zoutretinerend effect van dit middel een factor zijn geweest.

Volgens mijn gegevens is tot dusverre in de literatuur nog niet gewezen op de mogelijkheid van een — levensgevaarlijke — hypertensie-encefalopathie door gebruik van Anovlar.

Zutphen, 29 februari 1964 S. L. H. M. VON DER FUHR

BERICHTEN

BUITENLAND

Wereldberichten

Congressen voor kindergeneeskunde. — Het IVe congres van kinderartsen van het Middellandse-Zeegebied en het Nabije Oosten zal van 26 tot 30 september te Athene worden gehouden. Inlichtingen verstrekt Dr. S. HADJIDAKIS, Stadionstraat (Odos Stadiou) 29, Athene.

Het XIe internationale congres voor kinderchirurgie onder auspiciën van de British Association of Paediatric Surgeons, komt 31 augustus tot 4 september te Rotterdam bijeen.

Engeland

Geslachtsziekten en homoseksuele praktijken. — De *Lancet* van 29 februari (bl. 481) geeft een redactionele beschouwing van bijna 3 kolom over „practising homosexual males”. Evenals prostituees, zwerfers en jeugdige misdadi-